

LIETUVOS MOKINIŲ NEFORMALIOJO ŠVIETIMO CENTRAS
PROJEKTAS "UGDYMO KARJERAI IR STEBĖSENOS MODELIŲ SUKŪRIMAS IR PLĖTRA BENDRAJAME
LAVINIME IR PROFESINIAME MOKYME"

NR. VPI-2.3-ŠMM-01-V-01-002

KARJEROS SPECIALISTO (PEDAGOGO) KOMPETENCIJŲ APRAŠAS

Situacijos analizė

Vartojamos sąvokos atitinka profesinį orientavimą reglamentuojančius dokumentus.

Sąvokos:

Informavimas karjerai - informacija apie konkrečias veiklas, profesijas ar organizacijas, kurioje nurodomas darbo užmokestis, profesinio rengimo sąlygos, būtina kvalifikacija, darbo patirtis bei kiti duomenys, padedantys asmeniui pasirinkti karjeros kelią.

Karjera - tai visą gyvenimą trunkanti mokymosi ir darbo patirčių seka. Karjeros tikslai turėtų būti derinami su gyvenimo tikslais, ji prasminga tiek, kiek padeda sukurti ir įgyvendinti prasmingo gyvenimo modelį, todėl čia svarbu ir darbo, laisvalaikio, šeimos derinimo aspektai.

Karjeros informacija – tai visa informacija, kuri padeda priimti efektyvius karjeros sprendimus ir siekti karjeros tikslų: informacija apie profesijas, studijas bei įsidarbinimo galimybes.

Kompetencija – gebėjimas veiksmingai atlikti tam tikrą veiklos funkciją ar veiklą, remiantis nustatytu standartu.

Kompetencijų aplankas – tai asmens žinias, gebėjimus bei įgūdžius įrodančių dokumentų, faktų ir kūrybinių darbų rinkinys.

Karjeros sprendimas - konkretus karjeros plėtotės pasirinkimas, sąlygotas logiškų žingsnių sekos, atliktos siekiant nustatyti ir suderinti individualius siekius su institucijos organizacinės plėtros ar darbo rinkos poreikiais.

Karjeros valdymas - gyvenimo, mokymosi, asmeniniai, profesiniai ir išsilavinimo sprendimai, kuriuos asmuo priima per savo gyvenimą, planuodamas įsidarbinimo bei profesinius tikslus.

Karjeros planavimas - asmens tolesnės karjeros planavimas ir organizavimas.

Profesinis informavimas – veikla, apimanti žinių apie švietimo sistemą (priėmimo taisykles ir mokymosi sąlygas, studijų ir mokymo programas, jų turinį, trukmę, formas ir kt.), specialybių ir profesijų turinį, ypatumus ir reikalavimus, kvalifikacijas, kvalifikacijos įgijimo, tobulinimo ir persikvalifikavimo galimybes ir tvarką, darbo rinką (profesijų pasaulį, darbo jėgos paklausą ir pasiūlą bei kt.) ir profesinės karjeros galimybes teikimą.

Profesinis konsultavimas - tai specialiai organizuota veikla, padedanti asmenims išsirinkti profesiją, derinant jų individualias savybes su darbo rinkos bei profesinio rengimo galimybėmis. Profesinis konsultavimas remiasi asmenybės pažinimo, darbo rinkos ir profesijų tyrimų rezultatais bei pedagoginės/andragoginės sąveikos derinimo metodais.

Profesinis orientavimas - tai visos veiklos, galinčios padėti asmenims tobulinti gebėjimą priimti su darbo pasirinkimu susijusius sprendimus. Profesinis orientavimas, tampriai susijęs su asmenybės tobulėjimu, yra ugdymo procesas, kurio metu asmeniui padedama apsispręsti kurį - profesinio mokymosi ar studijų kelią - pasirinkti. Šios paieškos metu pagrindiniai klausimai yra siejami su naudingos profesijos ar užimtumo perspektyvomis – tai daugiau ar mažiau atspindi asmens idealus ir gyvenimo planus.

Karjeros į(si)vertinimas – dažniausiai karjeros konsultavimo dalis, apimanti mokinių karjeros ypatumų ir / ar karjeros kompetencijų nustatymą.

Karjeros įvertinimas – procesas, kurio metu vertintojas, naudodamas formalias (standartizuotas, pasižyminčias validumu, patikimumu, nešališkumu ir palyginamumu) ir neformalias įvertinimo priemones, nustato mokinio karjeros ypatumus ir / ar kompetencijas. *Karjeros įsivertinimas* – procesas, kurio metu pats mokinytis, naudodamas neformalias įvertinimo priemones, nusistato savo karjeros ypatumus ir / ar kompetencijas.

Karjeros kompetencijos – nuostatų, žinių, supratimo ir gebėjimų visuma, kuria grįstas asmens savęs ir savo karjeros pažinimas, jos planavimas, savivalda ir derinimas su kitais savo gyvenimo aspektais.

Karjeros konsultavimas – konsultanto ir konsultuojamo subjekto sąveika, kurios tikslas – padėti konsultuojamajam pažinti save, suderinti savo norus ir ketinimus su darbo rinkos reikalavimais; formuluoti tikslus mokymosi, darbo ir kitose užimtumo srityse, numatyti adekvačius būdus jiems įgyvendinti.

Karjeros mokymas (ugdymas karjerai siauroju požiūriu) – procesas, kurio metu mokiniai kartu su dalykinėmis ir bendrosiomis kompetencijomis įgyja ir karjeros kompetencijų, būtinų renkantis mokymosi kryptį, tęsiant mokymąsi ar studijas, sėkmingai pereiti iš vienos mokymosi aplinkos į kitą, iš mokymosi aplinkos į darbinę aplinką.

Karjeros projektavimas - tai nuolatinės žmogaus pastangos išvelgti darbo rinkos kaitos tendencijas ir prognozuojamų pokyčių kontekste *tirti, planuoti bei įgyvendinti* savo profesinės veiklos tobulinimo procesus siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje bei įprasminti savo gyvenimą.

Karjeros valdymas- karjeros planavimas (projektavimas). Savo artimiausių bei perspektyvinių profesinio tobulinimo tikslų planavimas, lankstus jų koregavimas, priklausomai nuo asmenybės bei aplinkos pokyčių, siekiant išlikti darbo rinkoje bei optimaliai panaudoti savo gebėjimus.

Karjeros vystymas(is) – visą gyvenimą trunkantis procesas, kurio metu, atsižvelgiant į asmens raidos ypatumus, kintamas visuomenės bei darbo rinkos sąlygas, keičiasi žmogaus bendrosios ir specialiosios karjeros kompetencijos ir jų įgyvendinimas profesinėje veikloje. Taip pat gali būti vartojamos ir kitos semantiškai artimos sąvokos: *karjeros raida, karjeros plėtotė / plėtra* ir pan.

Profesinis veiklinimas – realioje darbo ar darbo aplinką simuliuojančioje aplinkoje vykdomas organizuotas pažinimo ir praktinių profesinių gebėjimų ugdymas, atsižvelgiant į profesinius reikalavimus.

Ugdymas karjerai (Lietuvos Respublikos teisės aktuose vartojama sąvoka „profesinis orientavimas“, siūlytina sąvoka *orientavimas karjerai*) – kryptingas asmens bendrųjų ir karjeros kompetencijų plėtojimas kuriamosios sąveikos pagrindu./ švietimo institucijų, tėvų ir visuomenės sistemingas bendradarbiavimas, padedant jauniems ir suaugusiems žmonėms įgyti žinias ir įgūdžius, būtinus racionaliam profesijos sprendimo priėmimui.

Ugdymo karjerai paslaugų sistema – organizuotų poveikio priemonių, kuriomis kryptingai plėtojamos asmens bendrosios ir karjeros kompetencijos, sistema. Į ugdymo karjerai paslaugų sistemą įeina karjeros mokymas, karjeros konsultavimas, karjeros informavimas, į(si)vertinimas, darbo ieška ir profesinis veiklinimas.

Ugdymo karjerai sistemos stebėseną – nuolatinę ugdymo karjerai sistemos būklės ir kaitos analizę, vertinimą, prognozavimą.

Ugdymo karjerai specialistas – mokytojas, švietimo pagalbos specialistas ar kitas asmuo, turintis nustatytas mokinių ugdymo karjerai paslaugų teikimo kompetencijas ir kvalifikaciją.

Vykstant Lietuvos ekonomikos restruktūrizacijai, integracijai į ES ekonomiką, didėjant bedarbystei, emigracijos/imigracijos procesams, itin aktualus tampa racionalus žmoniškųjų išteklių panaudojimas. Todėl ypač svarbiu uždaviniu tampa gebėjimas projektuoti savo karjerą, prisitaikyti prie naujų darbo sąlygų, siekiant išlikti nuolat kintančioje darbo rinkoje. Šiuo atžvilgiu ypač svarbiu tampa profesinis orientavimas (toliau – PO). Karjeros projektavimą suvokiant kaip visą gyvenimą trunkantį procesą, kokybišką PO būtina pripažinti kaip vieną svarbiausių mokymosi visą gyvenimą strategijos elementų. Identifikuojamos šios prioritetinės ugdymo karjerai / profesinio orientavimo sritys:

- Karjeros kompetencijų įgijimas, trunkantis visą gyvenimą.
- Ugdymo karjerai / profesinio orientavimo paslaugų prieinamumo didinimas.
- Ugdymo karjerai / profesinio orientavimo paslaugų kokybės užtikrinimas.
- tarp Suinteresuotų subjektų bendradarbiavimas – tiek nacionaliniu, tiek regioniniu, tiek vietos lygmenimis.

Karjera plačiąja prasme – tai visą gyvenimą trunkanti mokymosi ir darbo patirčių seka. Besikeičiančiame pasaulyje karjera plėtojama visą asmens gyvenimą, dėl to su šiuo procesu susijusios paslaugos yra aktualios bet kuriame amžiuje. Kiekvieno asmens gyvenimas yra susijęs su svarbiais pasirinkimais: mokymosi, studijų, profesinės veiklos, darbo, gyvenimo būdo ir kt. Visi šie pasirinkimai yra tarpusavyje susiję, o karjeros kompetencijų valdymas padeda asmeniui priimti tinkamus karjeros sprendimus, juos įgyvendinti ir vertinti. Karjeros kompetencijų valdymas – tai ką asmuo žino, geba daryti, laiko svarbiu ir vertingu bei kiti mokėjimai, reikalingi planuojant, įgyvendinant ir vertinant (t. y. valdant) asmeninę karjerą. Karjeros kompetencijas žmogus ugdosi taip pat visą gyvenimą: nuo pirmųjų savęs ir aplinkinio pasaulio pažinimo žingsnių vaikystėje iki išstobulintų profesinių gebėjimų bei karjeros kelio savirefleksijos brandžiam amžiuje. Mokymosi bendrojo ugdymo mokykloje arba profesinio mokymo įstaigoje laikotarpis yra ypatingas karjeros kompetencijų įgijimo prasme, nes būtent šiuo laikotarpiu formuojasi asmenybės profesinis kryptingumas, priimami pirmieji karjeros sprendimai, kaupiamas žmogiškasis kapitalas.

Profesinė veikla, darbas, karjera užtikrina žmogaus materialinį saugumą ir nepriklausomybę, jo padėtį ir vertę visuomenėje. Mokslininkų Maslovo (1971), D. Levinson (1978), V. E. Franklin (1997), R. Adomonienės (2001) ir kitų teigimu, profesinė veikla žmogus patenkina savęs vertinimo, pagarbos, draugystės, saugumo, savigarbos, pažinimo jausmus, atsiranda galimybių ugdytis teigiamas (laimės, pasitenkinimo, džiaugsmo, pasididžiavimo) ir neigiamas (streso, nusivylimo, depresijos, nerimo, nepasitikėjimo) ir kt. asmenybės savybes.

Tuo tarpu visuomenėje susiformavę stereotipai tam tikrų profesijų atžvilgiu, klaidingas požiūris į mokslą klaidina mokinius ir jaunus žmones priimant sprendimus ir pasirenkant profesiją. Daugelis tėvų įsitikinę, kad aukštasis mokslas yra būtinas, norint pasiekti sėkmę gyvenime ir karjeroje, todėl verčia vaikus rinktis studijas aukštesiose mokyklose.

V. Pruskus straipsnyje „*Išsilavinimas kaip vertybė: mokinių, mokytojų ir tėvų požiūris*“ remdamasis bandomojo tyrimo atlikto Vilniaus bendrojo ugdymo mokyklose rezultatais nurodo (Santalka. 2008, t. 16, nr. 4), kad jaunuomenei išsilavinimas nerūpi. Svarbiausiomis vertybėmis aukštesniųjų klasių mokiniai laiko pinigus (X kl. – 26 %, XII kl. – 32 %), laisvę (X kl. – 23 %, XII kl. – 33 %).

Toks mokinių požiūris leidžia daryti išvadą, jog materialinė gerovė, jų manymu, atveria kelią į sėkmingą ateitį. „Greiti“ pinigai bei laisvė yra laimingo gyvenimo etalonas. Dauguma jų ketina siekti aukštojo universitetinio išsilavinimo (X kl. – 43 %, XII kl. – 46 %). Lietuvoje planuoja studijuoti (X kl. – 44 %, XII kl. – 50 %). Išsilavinimo įgijimą mokiniai sieja su galimybe uždirbti daugiau pinigų (X kl. – 26 %, XII kl. – 32 %); gauti prestižinį darbą (X kl. – 21 %, XII kl. – 25 %) ir galimybe padaryti karjerą (X kl., XII kl. – po 22 %). Tai rodo, kad mokiniai išsilavinimo įgijimą sieja su savo materialine gerove, „kita vertus, – kad visuomenėje vis labiau įsigali pragmatizmas ir orientavimas į materialinę gerovę“. Didžiausią įtaką priimant sprendimus lemia asmeninis mokinių apsisprendimas. Net 44 % dešimtokų ir dvyliktokų nurodė, kad jie sprendimus priima patys. Taigi tėvų įtaka renkantis gyvenimo kelią – mažėja. Ryškėja pasitikėjimas savimi, savarankiškumas ir asmeninio apsisprendimo svarba. Tik 13 % dešimtokų ir 9 % dvyliktokų nurodė, kad jų sprendimams daro įtaką tėvai. Mokytojų įtaka yra dar mažesnė – dešimtokams – 1,5 %, dvyliktokams – 1 %.

Praktinė patirtis rodo, kad daugelis abiturientų neturi konkretaus profesinio apsisprendimo ir pasikliauna draugų patarimais, neįvertina esamos situacijos ir savo galimybių. Jauni žmonės (ir ne tik) nepakankamai pažįsta savo individualias psichines ir asmenybines savybes, neturi tikslios informacijos apie PO teikiamas paslaugas ir jų paskirtį. 2013 m. Lietuvos rinkos poreikių analizės (Lietuvos darbo birža atliko darbo rinkos prognozę, vadovaudamasi 4,2 tūkst. darbdavių apklausos duomenimis) rezultatai rodo kad Lietuvoje trūksta vidurinėsios grandies specialistų (elektros ir elektronikos inžinierių, programuotojų, siuvėjų, pardavimo ir transporto vadybininkų, finansininkų, buhalterių, gydytojų ir slaugytojų. Taip

pat įsidarbinti šiemet lengviau turėtų vairuotojai, pardavėjai, virėjai, barmenai, suvirintojai, staklininkai ir statybininkai) baigusių profesinio mokymo įstaigas bei koleginių studijų programas, o turinčių aukštąjį universitetinį išsilavinimą absolventų skaičius yra per didelis. Šalies teritorinėse darbo biržose 2013 m. birželio 1 d. nekvalifikuotų jaunų bedarbių asmenų iki 25 m. amžiaus buvo registruota daugiau nei pusė - 57,5 proc. (11,4 tūkst.) Paklausios profesijos įgijimas šiems jaunuoliams atvertų galimybes konkuruoti darbo rinkoje. Nerasdami darbo pagal specialybę, daugelis absolventų emigruoja į kitas šalis, kur dažniausiai dirba nekvalifikuotą, fizinį darbą, visiškai nesusijusį su įsigyta specialybe. Dėl netikslingo valstybės lėšų švaistymo kenčia ne tik Lietuvos biudžetas, bet ir aukštojo mokslo prestižas. Formuojasi negatyvus visuomenės požiūris į mokslą. Šiuo atveju didelį vaidmenį galėtų suvaidinti PO karjeros specialistai (pedagogai), nuosekliai dirbdami su mokiniais ir jaunuoliais nuo pirmos klasės bei su suaugusiais žmonėmis. Tuo labiau, kad šiuo metu, daugelyje mokyklų, vykdant PO, apsiribojama tik informavimo funkcija. Kita vertus PO karjeros specialistai (pedagogai) turėtų formuoti nuomonę, kad profesinio informavimo paslaugos yra viešosios politikos priemonė, vedanti į aukštesnę gyvenimo kokybę.

Būtina sistemingai teikti karjeros paslaugas jauniems žmonėms, siekiant jiems padėti planuoti būsimą karjerą ir būti sėkmingiems profesionalams. Šiuolaikiniuose karjeros tyrimuose, vis dažniau kalbama apie vadinamąją įvairiapusę arba neapibrėžtą karjerą (De Vos, Soens, 2008; Eby et al., 2003). Pastovumu pasižyminčioje darbo rinkoje profesijos paprastai yra gana aiškiai apibrėžtos, konkrečios, reikalavimai bėgant laikui kinta santykinai nedaug. Taigi, asmuo žino, ko tikėtis ir kokių kelių eiti, kad pasiektų vieną ar kitą užsibrėžtą karjeros tikslą. Dabar to pastovumo likę kur kas mažiau: profesijų pobūdis ir reikalavimai dažnai ir gana staigiai keičiasi, o darbo rinka tampa kur kas mažiau prognozuojama. Tai apsunkina jaunų žmonių integraciją į darbo rinką ir didina netikrumą dėl darbo vietos (ILO, 2010; De Vos, Soens, 2010; Mortimer et al., 2008; Eby et al., 2003; OECD, 2004). Ne viename tyrime yra pateikiama išvada – siekiant būti „sėkmingam“, šiuolaikiniame darbo pasaulyje svarbu turėti ne tik profesinių žinių ir gebėjimų, bet ir gebėjimą turimas žinias pritaikyti besikeičiančioje aplinkoje. Nagrinėjant sėkmingos integracijos į darbo rinką prielaidas, tyrėjų apžvalgose dažnai minimos bendrosios kompetencijos, karjeros kompetencijos ir įsidarbinimo gebėjimai. Manoma, kad jie turi didelę (prognostinę) reikšmę asmeniui įsitvirtinti darbo rinkoje ir sėkmingai siekti karjeros tikslų (Wood, Kaczynski, 2007; Kuijpers et al., 2006; Eby et al., 2003). Savo ruožtu bendrųjų ir karjeros kompetencijų ugdymas pastaruoju metu plačiai diskutuojamas ir švietimo politikos lygiu (pvz., Europos Komisijos bendrųjų gebėjimų ugdymo rekomendacijos, ELGPN veiklos ataskaitos, Europe 2020 Strategija ir kt.).

Įgyvendinant projektą „*Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme*“ yra parengtas Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai Modelis – tai švietimo sistemos dalies, susijusios su karjeros kompetencijų ugdymu, aprašas. Kartu parengtos ir Modelio diegimo gairės. Pagal Modelį pagrindinės ugdymo karjerai tikslinės grupės yra bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniai. Ugdymo karjerai paslaugos yra skirtos karjeros kompetencijoms įgyti. Kompetencijų klasifikavimo ir jų ugdymo klausimas šiuolaikiniame švietimo raidos etape yra atviras. Modelio rengėjų svarbi nuostata, kad ugdymas karjerai yra neatsiejama asmens raidos ir ugdymo dalis. Vadinasi, ir Modelyje išskiriamos specialiosios karjeros kompetencijos papildo dalykines ir bendrąsias kompetencijas. Savo ruožtu, dalykinės ir bendrosios kompetencijos neatsiejamai svarbios ir ugdant karjerai. Todėl XXI a. darbuotojo laukia ir lauks dauginiai karjeros pokyčiai, todėl karjeros kompetencijų įvaldymas yra būtina sąlyga sėkmingai profesinei veiklai ir prisitaikymui aplinkoje. Šeima, draugų patarimai yra gana pajėgūs formuoti karjeros valdymo įgūdžius, bet sėkmingos karjeros vystymo intervencijos ir karjeros ugdymo programos padės sėkmingai spręsti mokiniams suaugusio žmogaus profesines ir asmenines problemas. Šios programos labai aiškiai parodo mokiniams ir mokyklinės veiklos bei rezultatų įtaką jų ateičiai.

Ugdymas karjerai įgyvendinamas teikiant įvairias karjeros paslaugas. Jos yra integrali švietimo paslaugų sistemos dalis. Karjeros paslaugos teikiamos nacionaliniu, savivaldybių ir mokyklos lygmeniu. Ugdymo karjerai paslaugų teikėjai yra mokytojai, psichologai ir kiti švietimo pagalbos specialistai. Karjeros paslaugų įdiegimas bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose reikalauja atidumo nustatant šias paslaugas teikiančių specialistų kvalifikacijas bei kompetencijas, aptariant ir sprendžiant finansavimo klausimus, aprūpinimo įranga bei priemonėmis problemas ir pan. PO Karjeros specialistas (pedagogas) turėtų suteikti informaciją ir patarimus, nustatyti gebėjimus, kompetencijas ir interesus, padėti priimti teisingą profesinį sprendimą ir pan. Kitaip tariant, PO karjeros specialistas (pedagogas), turi gebėti valdyti trijų sričių informaciją: švietimo sistemos, darbo rinkos sistemos ir asmenybinę. Mokinių ugdymas karjerai, kaip sudedamoji švietimo sistemos dalis, turi būti grindžiamas tais pačiais lygių galimybių, kontekstualumo, veiksmingumo ir tęstinumo principais kaip ir visa švietimo sistema (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011), taip pat vaiko interesų ir gerovės pirmumo, vaiko laisvo apsisprendimo, bendradarbiavimo, sistemiškumo, integralumo, prieinamumo, operatyvumo, diferencijavimo ir individualizavimo principais.

Seimui patvirtinus LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymą (2007, 2011), jame apibrėžiama, kad PO vykdomas bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo ir kitose švietimo įstaigose, profesinio orientavimo centruose ir kitose institucijose švietimo ir mokslo ministro kartu su socialinės apsaugos ir darbo ministru nustatyta tvarka. Savivaldybės, kaip vykdomosios institucijos, planuoja, organizuoja ir administruoja PO rajonuose. Savivaldos įstatymas sudaro sąlygas savivaldybėms kūrybiškai spręsti PO problemas, numatant ir sukuriant tinkamiausias švietimo pagalbos institucijas, atitinkančias tam tikro regiono poreikius. Siekiant užtikrinti PO paslaugų kokybę reikalingos lėšos, kurių savivaldybėms nuolat stinga, todėl įgyvendinat švietimo įstatymo pakeitimo įstatymą, reikalingas sutelktas, koordinuotas tarpinstitucinis bendravimas ir bendradarbiavimas, PO vykdančių institucijų tinklo sukūrimas.

PO vystymuisi didelę reikšmę turi G. Kerschensteiner (1854-1932), E. Spranger (1878-1964), H. Gaudig (1860-1923), J. Dewey (1859-1952) ir kitų mokslininkų darbai, kuriuose mokykloms buvo suformuluoti trys svarbiausi uždaviniai: ugdyti mokinių darbinį tinkamumą; ugdyti gebėjimą savo darbinį tinkamumą įgyvendinti kartu su bendradarbiais; savo darbinio tinkamumo neatsieti nuo tautos ir valstybės tikslų (Kerschensteiner, 1922). F. Parsons 1908 m. įkūrė pirmąjį profesinio konsultavimo biurą JAV, o 1909 m. išleido knygą „Profesijos pasirinkimas“, kurioje suformulavo tris pagrindinius profesijos pasirinkimo principus: 1) geras savęs pažinimas; 2) geras pasirenkamos profesijos ypatumų žinojimas; 3) mokėjimas tinkamai šias žinias derinti ir dėl to priimti teisingą profesinį apsisprendimą. Tokiu būdu F. Parsons pagrindė šiandieninę profesijos rinkimosi struktūrą, kurią sudaro keturi pagrindiniai elementai:

- savęs pažinimas;
- profesinis informavimas;
- profesinis veiklinimas;
- profesinis konsultavimas.

Pastaruosius du dešimtmečius ugdymas karjerai / PO užsienio šalyse nagrinėjamas:

- siekiant įvertinti švietimo sistemos ir darbo rinkos sąsajas: įvertinama studijų programų atitiktis specialistų paklausai darbo rinkoje, įsidarbinimo procentas ir darbo pobūdis baigus studijas (Wolbers, 2007);

- siekiant įvertinti socialinių problemų visuomenėje ištakas ir prevencijos galimybes: analizuojami švietimo sistemos ar įėjimo į darbo rinką veiksniai (Ainsworth, Roscigno, 2005), nagrinėjamas individo įsitraukimo, dalyvavimo švietimo sistemoje lygis (pvz., mokomasi dieniame skyriuje ar tęsiamos studijos) ir darbo rinkoje (pvz., ar dirbama visu etatu, kokio pobūdžio darbas dirbamas ir pan.) (Barham et al., 2009; Brzinsky-Fay, 2007);
- siekiant įvertinti studijų sėkmę: siejant mažesnę iškritimo iš aukštojo mokslo sistemos lygį su akademiniais pasiekimais ir kitais mokymosi gebėjimais (Robbins et al., 2004);
- siekiant įvertinti švietimo politikos ypatumus ir pateikti rekomendacijas švietimo sistemos tobulinimo, kompetencijų darbo rinkai ugdymo ir kitais klausimais (Andrews, Higson, 2008).

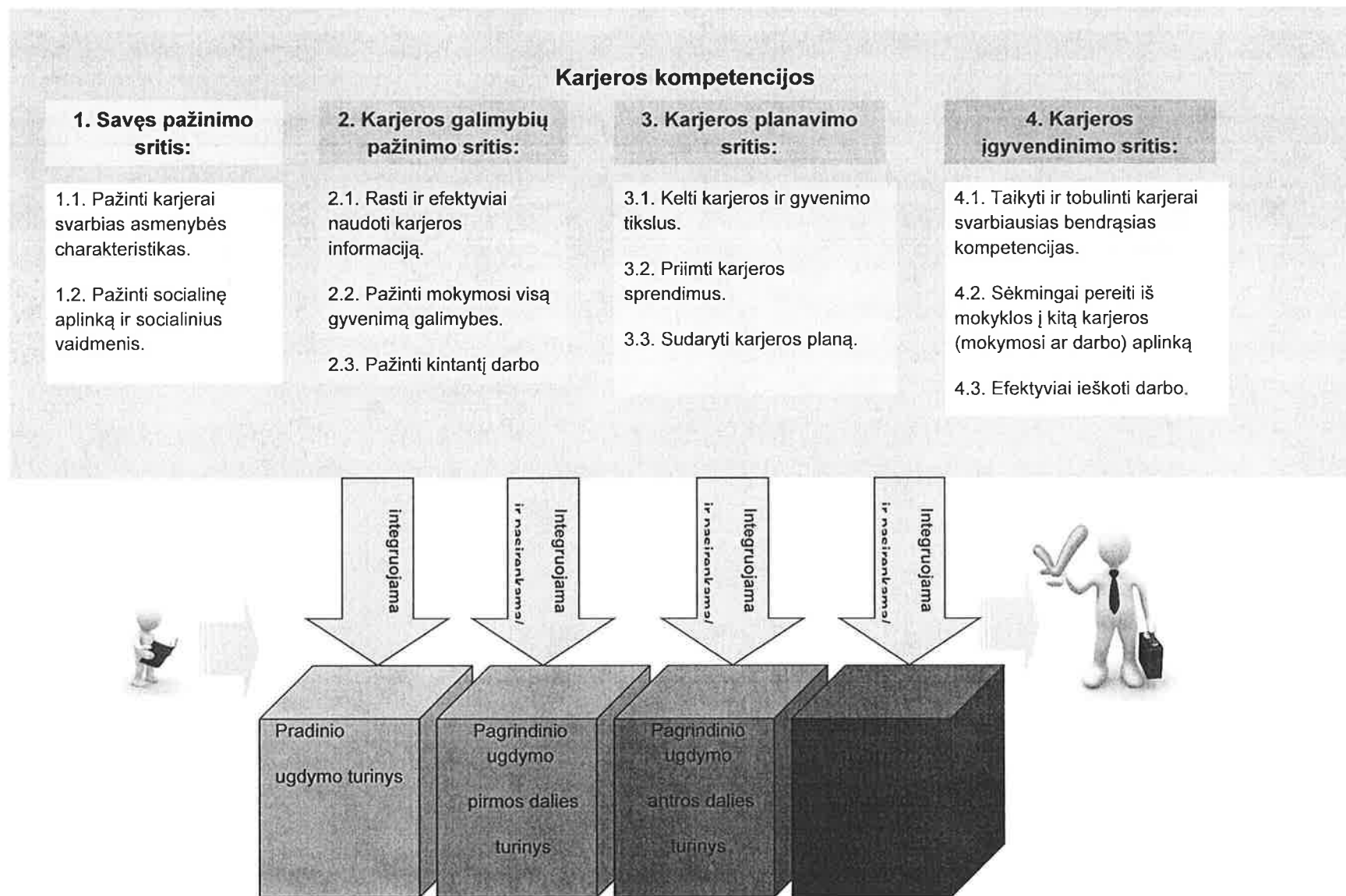
Pagrindinių karjeros teorijų apibendrinimas yra pateikiamas Bendrojo lavinimo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelyje (Vilniaus universiteto Specialiosios psichologijos laboratorija, Vilnius 2011- 07- 28). Be abejo, reikšmės ugdymo karjerai PO praktikai pasaulyje turėjo karjeros raidos teorijos, kuriose atsižvelgiama į tai, kad profesinio kelio rinkimasis yra dinamiškas procesas, vykstantis kintamoje aplinkoje, keičiantis ir pačiam asmeniui (Super, 1990; Gottfredson, 2005) ir kt.

Akivaizdu, kad PO tampa įmanomas tik tuomet, kai yra įgyvendinami pirmieji trys elementai (K. Pukelis, 2002). Vadinasi, kokybiškas PO galimas tik žinant įvairias profesijos rinkimosi teorijas, kurias suvokiant ir taikant išsiaiškinama individo raida ir su tuo susiję poreikiai, interesai, gebėjimai ir kt., atsiranda galimybė tai derinti su technologijų, veiklos, rinkos kaita nepažeidžiant žmogaus vertingumo ir individualumo.

Projekto metu yra parengta UGDYMO KARJERAI PROGRAMA, kurioje yra aprašytos karjeros kompetencijos, kurios apima keturias kompetencijų sritis: *savęs pažinimo* (pažinti karjerai svarbias asmenybės charakteristikas, pažinti socialinę aplinką ir socialinius vaidmenis), *karjeros galimybių pažinimo* (rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti mokymosi visą gyvenimą galimybes, pažinti kintantį darbo pasaulį), *karjeros planavimo* (kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti ir atnaujinti karjeros planą) ir *karjeros įgyvendinimo* (taikyti ir tobulinti karjerai svarbiausias bendrąsias kompetencijas, siekiant karjeros tikslų, sėkmingai pereiti į kitą karjeros (mokymosi ar darbo) aplinką, efektyviai ieškoti darbo). Karjeros kompetencijos su bendrųjų kompetencijų įgijimu siejamos 2008 metais išleistoje Europos Tarybos rezoliucijoje „*On better integrating lifelong guidance into lifelong learning strategies*“, kurioje karjeros kompetencijų įgijimo skatinimas numatomas kaip prioritetinga

veikla. Pastaraisiais metais kompetencijos samprata tapo esminiu ugdymo sistemos kaitos akcentu: Lietuvos ir ES strateginiuose švietimo dokumentuose pabrėžiamas perėjimas nuo žinių perteikimo prie kompetencijų plėtojimo. „Darnaus vystymosi švietimo tikslas - suteikti asmeniui žinių, padėti ugdytis gebėjimus bei vertybines nuostatas ir motyvaciją demokratiškai ir atsakingai veikti, prisidėti prie darnaus vystymosi siekių įgyvendinimo. Kompetencijai ugdyti būtina atskleisti ir panaudoti žinių ir gebėjimų taikymo praktikoje galimybes. <...> Darnus vystymasis ir socialinė sanglauda išskirtinai priklauso nuo visos populiacijos kompleksinių kompetencijų, reikalaujančių daugiau nei siaurai išskirtų įgūdžių įvaldymo" (UNESCO ataskaita apie Jungtinių Tautų darnaus vystymosi švietimo dešimtmečio (2005-2014) programos įgyvendinimo pažangą, 2005). ES švietimą reglamentuojančiuose dokumentuose kompetencija suprantama kaip bendra jungiamoji koncepcija, o gebėjimai ir kvalifikacija yra šios sąvokos sudedamosios dalys.

D. E. Superis (1961) pirmasis įvedė karjeros sąvoką, o PO sąvoka buvo pakeista karjeros valdymo sąvoka, tuo pabrėžiant, kad profesijos kitimas tampa natūralia kiekvieno žmogaus būseną. Vėliau japonų mokslininkas Sh. Fukuyama (1984) įvedė racionalaus profesijos rinkimosi sąvoką ir pasiūlė būdus tokiam pasirinkimui nustatyti. Šiandien jau akivaizdu, kad žinių visuomenės sąlygomis semantinė prasme karjeros valdymo sąvoka taip pat nebeatspindi tikrųjų profesijos rinkimosi ir karjeros plėtotės poreikių.

1 pav. Karjeros kompetencijų raida bendrojo ugdymo mokykloje ir profesinio mokymo įstaigoje.

Karjeros galimybių pažinimo srityje išskiriamos trys kompetencijos: rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją, pažinti galimybes mokytis visą gyvenimą, pažinti kintantį darbo pasaulį. Kompetenciją *rasti ir efektyviai naudoti karjeros informaciją* laiduoja žinios ir supratimas, kur ir kaip ieškoti informacijos apie profesijas, studijų sritis bei kryptis, profesines ir aukštąsias mokyklas bei įsidarbinimo galimybes, kaip aktualią karjeros informaciją panaudoti įgyvendinant karjerą. Šios kompetencijos pagrindas – gebėjimas naudojantis įvairiais informacijos rinkimo būdais, rasti, analizuoti, sisteminti, kritiškai vertinti ir nuolat atnaujinti sau aktualią informaciją apie profesijas, studijų sritis bei kryptis, profesines ir aukštąsias mokyklas bei įsidarbinimo galimybes, pasinaudoti reikiama karjeros informacija įgyvendinant savo karjeros planą. Svarbus šios kompetencijos požymis – nuostata domėtis aktualia karjeros informacija ir tikslingai ją panaudoti siekiant karjeros tikslų.

Kompetenciją pažinti galimybes mokytis visą gyvenimą lemia žinios apie mokymosi visą gyvenimą būdus ir metodus, padedančius išsaugoti asmeninį konkurencingumą, mokymosi galimybių įvairovės supratimas. Kompetencijos pagrindas – gebėjimas atrinkti asmeniškai tinkamas mokymosi galimybes, taikyti sau tinkamus mokymosi būdus bei metodus, padėsiančius išsaugoti asmeninį konkurencingumą, analizuoti savo mokymosi stilių ir projektuoti jo taikymo galimybes tolesniais karjeros etapais. Svarbus kompetencijos pažinti galimybes mokytis visą gyvenimą požymis – nuostata pripažinti mokymąsi kaip visą gyvenimą trunkantį procesą.

Kompetenciją pažinti kintantį darbo pasaulį laiduoja žinios ir supratimas apie galimą darbo pasaulio kaitos tendencijų poveikį žmogaus karjerai, darbo formų įvairovę, darbo ir jo fizinės, psichologinės, socialinės aplinkos ypatumus. Šios kompetencijos pagrindas – gebėjimas analizuoti konkrečius karjeros atvejus, atpažįstant darbo pasaulio kaitos poveikį karjeros pokyčiams, įvertinti galimą darbo pasaulio kaitos įtaką pasirinktai asmeninei karjerai, kritiškai vertinti darbo formų įvairovę, siejant ją su savo karjeros įgyvendinimu. Taip pat svarbu išsiugdyti nuostatą tyrinėti įvairias darbo galimybes ir darbo pasaulio pokyčius.

Karjeros planavimo kompetencijų srityje išskiriamos trys kompetencijos: kelti gyvenimo ir karjeros tikslus, priimti karjeros sprendimus, sudaryti bei atnaujinti karjeros planą.

Už karjeros kompetencijų ugdymą bendrojo ugdymo mokyklose turėtų būti atsakingas PO karjeros specialistas (pedagogas), vykdamas karjeros mokymą ir kitą ugdymo karjerai veiklą. *Planuojant* ugdymo karjerai procesą, PO karjeros specialistui (pedagogui), svarbu formuluoti mokiniams aiškius mokymosi tikslus ir konkrečius, į rezultatą orientuotus, uždavinius. Būtina iš anksto numatyti, ko ir kaip mokiniai bus mokomi, kaip jie parodys savo mokymosi rezultatus, kaip bus vertinami ir kaip apmąstys mokymosi procesą bei pasiektus rezultatus. Ugdymo karjerai užduotys turėtų

būti diferencijuojamos, atsižvelgiant į mokinio ar mokinių grupės ugdymosi poreikius, galimybes, psichologinius ir socialinius ypatumus. Ugdymo karjerai procesas planuojamas PO karjeros specialistui (pedagogui) bendradarbiaujant su mokykloje dirbančiais klasių auklėtojais, psichologu, socialiniu darbuotoju, kurie gali padėti giliau atskleisti klasės mokinių pažangą, jų individualias savybes.

PO, ugdymo karjerai teikiančių specialistų veiklos klausimais daug diskutuojama, atlikta visa eilė mokslo taikomųjų tyrimų (V. Indrašienės ir darbo grupės tyrimas „Mokinių profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas mokyklose“, A. Sokolovos ir V. Stanišauskienės - „Profesinio orientavimo sistemos Lietuvoje teorinės ir politinės prielaidos“ ir kt.), parašyta mokslinių straipsnių (L. Jovaiša, 1999, 2007, 2009; D. Beresnevičienė, 2002; A. Palujanskienė, R. Adamonienė, 2004; A. Sokolova, V. Stanišauskienė, 2007; L. Žadeikaitė, A. Railienė, 2008; N. Šediuvienė, L. Urbonienė, 2008; E. Nazelskis, 2010 ir t.t.) magistrinių darbų, disertacijų. Tačiau pasigendama tyrimų, kuriuose būtų analizuojamos PO karjeros specialisto (pedagogo) kompetencijos, profesinės veiklos sritys, kvalifikacijos tobulinimas ir pan.

PO klausimai Lietuvoje pradėti nagrinėti XX a. I pusėje. PO pradininku galima laikyti profesorių J. Vabalą-Gudaitį, kuris kūrė ir populiarino individualybės pažinimo metodus ir testus, kuriais galima būtų diagnozuoti asmenybės „įgimtą darbingumą“ ir teikti atitinkamas konsultacijas. 1931-1940 m. veikė Lietuvos psichotechnikos ir profesinės orientacijos draugija, kurios veiklos sritys buvo pakankamai plačios: tyrimo metodikų rengimo, duomenų apdorojimo, profesijų rengimo sudarymo, jų perspektyvų, profesinio konsultavimo ir orientavimo. Profesinio orientavimo klausimai vėl pradėti nagrinėti nuo 1957 m. 1961 m. buvo iš leista B. Bitino knygelė vaikams „Kaip padėti vaikams išsirinkti profesiją.“

Pirmasis PO sistemą vidurinėje mokykloje teoriškai pagrindė L. Jovaiša (1964). Jis PO vertino kaip „specialiai organizuota auklėjimo darbo sistema, skirta ugdyti mokinių profesiniam kryptingumui, sugebėjimui sąmoningai rinktis profesiją ir padėti mokiniams apsispręsti profesijos rinkimosi momentais" (L. Jovaiša, 1970). Taip suprantamas PO buvo įtrauktas į pedagoginį procesą, apimant mokinių profesinės patirties plėtotę, profesinio kryptingumo ir gebėjimo pažinti bei įvertinti savo galimybių sklaidą, sąmoningo požiūrio į profesijos pasirinkimą, ugdymas. 7-ame dešimtmetyje buvo pradėta kurti tarpžinybinė profesinio orientavimo sistema. 1967 m. Lietuvoje buvo įsteigti keturi pirmieji profesinio orientavimo kabinetai. Vėliau tokie kabinetai buvo įkurti visuose miestuose ir rajonų centruose, vidurinėse, specialiose vidurinėse ir aukštosiose mokyklose. 1940-1990 m. buvo sukurti PO edukologiniai (L. Jovaiša, B. Bitinas) ir psichologiniai (S. Kregždė ir kt.) pagrindai, kurie buvo interpretuojami atsižvelgiant į politinio gyvenimo realijas. Nepaisant to prof. L. Jovaišos pateiktos profesinio orientavimo ir konsultavimo sistemos teoriniai pagrindai buvo pagrįsti jo ir jo mokinių tyrimais. Dabar L. Jovaišos, S. Kregždės ir jų mokinių sukurta PO teorija daugiausia yra plėtojama Vytauto Didžiojo universitete.

1990 m. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, PO sistema buvusi tarybiniu laikotarpiu neatitiko tuometinės socialinės ir ekonominės situacijos bei darbo rinkos poreikių ir buvo panaikinta. 1996 m. atkurtoje Lietuvos Respublikoje buvo įkurtas pirmas profesinio rengimo studijų centras, padėjęs pagrindus profesinės veiklos tyrinėjimams. Šis centras buvo įkurtas Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, kuriam vadovavo R. Laužackas. Tyrimus profesinės edukologijos srityje atliko: V. Šernas (1995), K. Pukelis (1998), R. Laužackas (1999), taip pat buvo plėtojamos prof. S. Kregždės, prof. L. Jovaišos bei kitų Lietuvos mokslininkų teorijos, kurios buvo taikomos ir ilgalaikiuose tarptautiniuose projektuose. 1997 m. Respublikiniuose moksleivių kūrybos rūmuose pradėjo veikti profesinio orientavimo skyrius, nuo 2003 m. - Karjeros planavimo centras, organizavęs profesinio informavimo ir karjeros planavimo veiklą švietimo įstaigose. 1998 m. bendradarbiaujant su Europos mokymo fondu, prie Europos Sąjungos Leonardo da Vinči programos koordinavimo paramos fondo, buvo įsteigtas PO išteklių centras, vėliau tapęs Euroguidance centru, plėtojančiu Lietuvos PO sistemą. Nuo 2001 m. pradėtas leisti kasmetinis informacinis leidinys apie profesinio mokymosi galimybes Lietuvoje „Profesijos vadovas“. 2002 m. LR Švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva buvo sukurta nekomercinė Lietuvos švietimo informacinė sistema AIKOS. AIKOS sistema yra integruota su Lietuvos darbo biržos, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos ir Statistikos Departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės informacinių sistemų duomenų bazėmis. 2003 m. Švietimo ir mokslo ministerija bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtino naują profesinio orientavimo strategiją, kuria buvo sukuriamos prielaidos PO plėtrai. Lietuvai tapus ES nare susidarė palankios sąlygos šio proceso vystymuisi. 2003–2004 m. įsteigta 61 profesinio informavimo vieta: vidurinėse mokyklose, švietimo centruose, pedagoginėse psichologinėse tarnybose, ir kt. švietimo įstaigose. 2007 m. buvo patvirtinta Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa, kurios paskirtis – suplanuoti ir racionaliai įsisavinti ESF lėšas, skirtas profesiniam orientavimui 2007-2013 m. (LR ŠMM įsakymas Nr. ISAK-2332 , (Žin., 2008, Nr. 7-258). 2009 m. buvo patvirtinti šios programos pakeitimai (LR ŠMM 2009 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-643). Numatytos naujos veiklos: aukštųjų mokyklų studentų ugdymo karjerai ir karjeros stebėsenos modelių plėtotė ir įdiegimas, su studentais dirbančių profesinio orientavimo specialistų kvalifikacijos tobulinimas, jiems skirtų priemonių sukūrimas. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras įgyvendina ES SF projektą „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“ Nr. VP1-2.3.-ŠMM-01-002 pagal Lietuvos 2007-2013 metų laikotarpio žmoniškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto Mokymasis visą gyvenimą VP1-2.3-ŠMM priemonę Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra. Numatytos labai plačios projekto veiklos nacionaliniu lygmeniu: bendrojo lavinimo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų

mokinių ugdymo karjerai modelio sukūrimas ir įdiegimas. Projekto įgyvendinimo metu bus sukurtos mokymo programos ir metodinės priemonės švietimo pagalbos specialistams.

Šiuo metu PO šalyje reglamentuoja 2011 m. LR Švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (LR 2011-O3-17 Nr. XI-1281), kuriame aiškiai apibrėžta PO paskirtis – tai yra profesinio orientavimo, profesinio konsultavimo ir ugdymo karjerai priemonės. Padėti asmeniui rinktis tam tikrą užimtumą, įgyti karjeros planavimo ir valdymo kompetencijų ir aktyviai kurti savo profesinę karjerą. 2012 m. liepos 4 d. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu patvirtintas Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas, kurio 2 dalies 5.5. punktas numato, kad Pedagoginės psichologinės tarnybos dalyvauja vykdant PO tiek, kiek tai susiję su šių įstaigų vykdomomis funkcijomis, įvertindamos aktualius asmenų profesinio orientavimo poreikius. Tuo vadovaujantis bus vykdomas PO. Apžvelgus esamą situaciją matyti, kad **trūksta sisteminio požiūrio į visą PO procesą.**

PO sistemos SSGG analizė

Remiantis SSGG (SWOT) matrica gali būti nustatyti nauji tikslai, veiksmų planai. Šia analize yra siekiama gauti naudos iš stiprybių ir galimybių derinio, išvengiant silpnųjų ir grėsmių derinio arba jį neutralizuojant (Markovits, 2003).

Stiprybės	Silpnybės
- patvirtinti PO reglamentuojantys dokumentai sudaro pagrindą PO sistemos plėtotei Lietuvoje; - įgyvendinant 2004-2013 m. ESF projektus nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu sukaupta ES struktūrinės paramos naudojimo, projektų administravimo patirtis; - ESF projektai, skirti PO sričiai, sudaro kuriamos Lietuvos PO sistemos pagrindą (sukurti PO reglamentuojančių normatyvinių dokumentų projektai, modeliai, svarbiausios mokymo programos ir metodikos, atlikti tyrimai ir kt.); - įgyvendinant nacionaliniu ir instituciniu lygmeniu ESF projektus buvo parengti pirmieji PO specialistai (mokytojai, profesijos mokytojai, mokyklų psichologai, socialiniai pedagogai, dėstytojai, profesinio informavimo konsultantai, karjeros konsultantai); - PO taškų tinklas, sukurtas bendrojo ugdymo, profesinėse mokyklose ir kitose įstaigose bei karjeros centrai aukštosiose mokyklose sudaro pagrindą PO infrastruktūros plėtrai; - išplėtotą Atvira informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistema (AIKOS) užtikrina svarbiausios informacijos sklaidą PO reikmėms.	- esamai PO sistemai trūksta teisinio reglamentavimo, vieningumo ir nuoseklumo, kuriama sistema dar neapima visų švietimo institucijų lygmenų ir viso teiktinų paslaugų spektro; - į esamą PO sistemą neįtraukta Ūkio ministerija, verslo struktūros, kurioms svarbu rengti tam tikrų profesijų žmones, perkvalifikuoti jau parengtus specialistus; - nepaisant sukurtų normatyvinių dokumentų, programų, metodikų ir kitų PO priemonių, šalies švietimo sistema dar nėra pasirengusi veiksmingai teikti PO paslaugas: trūksta specialių priemonių, orientuotų į ugdymą karjerai, profesinį konsultavimą, karjeros stebėsenos organizavimą; - planuojant ir formuojant PO paslaugų turinį nepakankamai įtraukiamos savivaldybės, socialiniai partneriai ir kitos suinteresuotos grupės; visai neįtraukiamos švietimo pagalbos įstaigos; - sukurtai Atvirai informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemai reikia nuolatinio turinio atnaujinimo, papildomų modulių kūrimo, siekiant pritaikyti ją augantiems PO sistemos poreikiams; - nepakankamas dėmesys yra skiriamas PO veiklų, vykdomų skirtingais švietimo institucijų lygmenimis (bendrojo ugdymo, profesinėse ir aukštosiose mokyklose), suderinamumui ir perimamumui užtikrinti, taip pat paslaugų teikimui švietimo pagalbos įstaigose (t. y. už mokyklų ribų), paslaugų kokybės užtikrinimo mechanizmams formuoti; - PO veiklas vykdančios švietimo institucijos yra orientuotos į profesinio informavimo, mažiau į karjeros valdymo kompetencijų ugdymą, - stokojama techninės ir materialinės bazės; - esami švietimo sistemos žmogiškieji ištekliai (PO paslaugų teikėjai) dėl jų rengimo (kvalifikacijos įgijimo ir tobulinimo mechanizmų) ir darbo reglamentavimo mechanizmų trūkumo, mažo skaičiaus yra nepakankamai pasirengę teikti PO paslaugas, naujų PO struktūrų specialistai neparengti.

Galimybės	Grėsmės
• tęsiant PO valdymo mechanizmo diegimą ir plėtotę, sudaroma galimybė tobulinti PO sistemą visais lygmenimis; • Įtraukti Ūkio ministeriją, verslo struktūras į tobulinamą PO sistemą; • valdymo instrumentų plėtrai panaudotina informacinių ir komunikacinių technologijų plėtra, švietimo įstaigų (bendrojo ugdymo, profesinių ir aukštųjų mokyklų) ir švietimo pagalbos įstaigų infrastruktūros plėtotė, įstaigų modernizavimas diegiant inovacijas ir pritaikant jas PO veikloms vykdyti; • PO (profesiniam informavimui, ugdymui karjerai ir profesiniam konsultavimui) sukurtos priemonės (suderinti modeliai, mokymo programos ir kita medžiaga) sudaro besimokantiems asmenims geresnes sąlygas ir galimybes įgyti tinkamas karjeros kompetencijas, profesinio orientavimo specialistams sudaro sąlygas teikti kokybiškas PO paslaugas; • plėtojant naujus Atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos modulius, didėja jos teikiamų PO paslaugų galimybė. • kryptingas PO specialistų rengimas, investicijos į PO struktūrose teikiamų paslaugų palaikymą palengvina švietimo personalui darbo sąlygas, sudaro galimybes nuolat tobulinti savo kompetencijas PO srityje; • projektas gali įtakoti PO karjeros specialisto (pedagogo) pareigybės įvedimą; • gali tapti nuolatine teisinė ir finansinė Švietimo ir mokslo ministerijos parama PO plėtrai; • galimybė dirbti su tėvais įvairiuose lygmenyse; • galimybė sukurti mokyklų tinklus PO klausimais.	• veiksmingam ir šiuolaikiškam PO sistemos valdymui įtakos turi numatomas skirtingas švietimo institucijų (bendrojo lavinimo, profesinių ir aukštųjų mokyklų) ir švietimo pagalbos įstaigų PO veiklų reglamentavimas, nepakankamai išspręstas PO sistemos finansavimo, sistemos dalyvių funkcijų pasidalijimo klausimas; • spartus technologijų vystymasis, inovacijų plėtra reikalauja, kad švietimo institucijų ir švietimo pagalbos įstaigų, teikiančių PO paslaugas, materialinė ir techninė bazė būtų specialiai tam pritaikyta, nuolat atnaujinama ir plėtojama, tačiau tai dažnai neįmanoma dėl nepakankamo švietimo sistemos finansavimo ir žmogiškųjų išteklių nepakankamumo; • besimokantys bendrojo ugdymo, profesinėse ir aukštosiose mokyklose asmenys dėl nepakankamai išugdytų asmeninių karjeros planavimo ir valdymo kompetencijų, nepakankamos PO paslaugų kokybės gali patirti sunkumų pereidami iš vienos švietimo sistemos dalies į kitą, planuodami ir įgyvendindami individualius karjeros planus, prisitaikydami darbo rinkoje; • nepakankamos investicijos į PO specialistų rengimą, jų teikiamų paslaugų palaikymą stabdo būtinus pokyčius PO sistemoje, mažėja PO paslaugų pasiekiamumas ir kokybė, švietimo specialistų motyvacija. • Neskatinantys atlyginimai verčia PO karjeros specialistus (pedagogus) ieškoti geriau apmokamo darbo.

Daugelyje Europos Sąjungos dokumentų (Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijoje (2004), Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje (2005), Maastrichto komunikate (2004), Europos Tarybos Rezoliucijoje dėl visą gyvenimą trunkančio profesinio orientavimo politikos Europoje stiprinimo (2004), Profesinis orientavimas: vadovas politikams ir kituose yra pabrėžiama PO sistemos paslaugų svarba. Nuo 2007 m. Lietuva dalyvauja Europos Komisijos remiamo tarptautinio Europos visą gyvenimą trunkančio PO politikos tinklo projekte, kuriame numatyta plėtoti šias pagrindines temas: karjeros valdymo gebėjimai, profesinio orientavimo paslaugų prieinamumas ir neformaliu būdu įgytų kompetencijų pripažinimas, bendradarbiavimo ir koordinavimo mechanizmai plėtojant profesinio orientavimo politiką ir sistemas, kokybės užtikrinimas ir profesinio orientavimo politikos ir sistemų plėtotės pagrindimas, ES finansuojamų profesinio orientavimo projektų dermė. Švietimo ir mokslo ministerija, kartu su partneriais – Socialine apsaugos ir darbo ministerija ir Švietimo mainų paramos fondu (Euroguidance) planuoja ir dalyvauja Europos visą gyvenimą trunkančio profesinio orientavimo politikos tinklo projekto teminiuose susirinkimuose, darbo grupėse, tyrimuose.

PO karjeros pedagogo veiklos prielaidos yra aptinkamos įvairiuose Europos Sąjungos dokumentuose ir Lietuvos švietimo bei socialinės politikos dokumentuose, akcentuojančiuose PO sistemos įgyvendinimo kokybės ir tęstinumo, profesinio rengimo bei užimtumo suderinamumo svarbą. ES strateginiuose dokumentuose akcentuojama PO kaip pagalbos asmeniui pasirinkti profesiją, svarba (Lisabonos deklaracija, 2000; Kopenhagos deklaracija, 2002; Švietimas ir mokymas 2010). ES norminiuose dokumentuose PO įvardijamas kaip vienas svarbiausių elementų, kuriant konkurencingą aplinką, skatinant mokymąsi visą gyvenimą, verslumą, darbo jėgos prisitaikymą prie rinkos sąlygų.

PO karjeros specialistų (pedagogų) rengimas

Lietuvoje nereglamentuotas ugdymo karjerai srities specialistų rengimas ir reikalavimai jų profesinėms kompetencijoms. Bendrojo ugdymo mokyklose yra paskirti asmenys, atsakingi už profesinį orientavimą, tačiau jų veikla nėra pakankamai reglamentuota ir jie dažniausiai neturi reikiamų žinių, kad galėtų rūpintis mokinių profesiniu orientavimu. Neįteisintame Profesijos konsultanto profesijos standarte (2008) teigiama, kad ugdymo karjerai / karjeros projektavimo veiklą vykdo „profesijos konsultantai, socialiniai pedagogai, psichologai, mokytojai ir kt.“.

Išanalizavus Lietuvos aukštųjų mokyklų studijų programas matoma, kad Vytauto Didžiojo, Lietuvos edukologijos, Klaipėdos ir Šiaulių universitetai vykdo Edukologijos krypties karjeros projektavimo magistrantūros studijų programą, rengiančią karjeros konsultantus (beje, jų profesinė

kvalifikacija neįteisinta), Šiaulių universitetas (ŠU) dar vykdo antros pakopos karjeros edukologijos, o Lietuvos žemės ūkio universitetas (LŽŪU) – profesijos edukologijos studijų programas. Baigus jas absolventams suteikiamas laipsnis neturi nieko bendra su karjeros konsultavimu mokyklose. AIKOS randama informacijos apie vienintelę pirmosios pakopos universitetinę studijų programą – Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) realizuojamą karjeros ir profesinio konsultavimo studijų programą, suteikiančią mokytojo profesinę kvalifikaciją, kaip ir LŽŪU, turintis specialiųjų profesinių studijų programą, suteikiančią socialinio pedagogo profesinę kvalifikaciją. Kelių universitetų – VU, KU, VDU, VPU, LŽŪU ir kt. – studijų programose (dažniausiai psichologijos ir edukologijos krypties) skaitomas 2–4 kreditų specialus dalykas, dažniausiai iš karjeros ar profesinio konsultavimo srities. Jokių norminių dokumentų, reglamentuojančių ugdymo karjerai / profesinio orientavimo specialistų profesines kompetencijas ar jų tobulinimą nerasta.

Ypač svarus indėlis rengiant specialistus ugdymo karjerai / PO paslaugoms teikti tenka VDU mokslininkams, vadovaujamiems prof. K. Pukelio. Kaip jau minėta, VDU kartu su dar trimis universitetais, įgyvendindamas projektą, sukūrė karjeros projektavimo magistrantūros studijų programą, suteikiančią karjeros konsultanto profesinę kvalifikaciją (neįteisintą įstatymiškai). Be to, projektų rezultatais tapo kai kurie dokumentai, apibrėžiantys reikalavimus ugdymo karjerai/profesinio orientavimo paslaugas teikiantiems specialistams: Profesinio informavimo standartas (2007), Profesijos konsultanto profesijos standartas (2008), Profesijos konsultanto rengimo standartas (2008). Tarp šio projekto produktų – parengta nemažai metodinės medžiagos, vykdyti specialistų mokymai ir kvalifikacijos tobulinimo renginiai ir kt.

Kitas šioje srityje nusipelnęs projektas – *Euroguidance* – ypač didelę metodinę – mokomąją paramą teikiantis PO darbuotojams: jiems organizuojami mokymo seminarai ir konferencijos, leidžiami metodiniai ir informaciniai leidiniai, informuojama apie mokymosi, kvalifikacijos kėlimo, mobilumo galimybes ir kt.

Mokyklose, kuriose yra PIT, ugdymo karjerai / profesinio orientavimo planus dažniausiai sudaro ir vykdo PIT darbuotojai. O mokyklose, kuriose nėra PIT, šiuos planus dažniausiai sudaro vienas ar keli pavaduotojai arba klasės auklėtojai. Mokyklose, kuriose yra PIT, į ugdymo karjerai / profesinio orientavimo planų vykdymą dažniau įsitraukia ir kiti specialistai, nei mokyklose, kuriose PIT nėra.

Informacijos apie PIT darbuotojų kvalifikaciją randama 2009 m. PIT apklausoje bei *Euroguidance* tyrime „Profesinio orientavimo specialistų darbo sąlygos ir priemonės“. Tyrimo rezultatai rodo, kad tik 15 proc. PIT darbuotojų yra baigę specialias ugdymo karjerai / profesinio orientavimo studijas („Profesinio orientavimo specialistų veiklos sąlygos ir priemonės“, 2009). Galbūt specialaus išsilavinimo trūkumą kiek kompensuoja kvalifikacijos tobulinimas – apie du trečdaliai PIT darbuotojų tobulino savo kvalifikaciją 2009 metais („Profesinio informavimo taškų

(PIT) 2009 m. veiklos ataskaita“, 2009). *Euroguidance* tyrimo duomenimis, kvalifikaciją tobulino 75 proc. PIT darbuotojų, 51 proc. jų išklause ne vieną kursą („Profesinio orientavimo specialistų veiklos sąlygos ir priemonės“, 2009).

2009 metų PIT darbuotojų apklausos metu, vertindami savo gebėjimus teikti profesinio orientavimo paslaugas įvairioms tikslinėms grupėms, apie pusė PIT darbuotojų nurodė, kad „daugelis jų savo gebėjimus teikti paslaugas įvairaus amžiaus mokiniams (59–68 proc.), jų tėvams (55 proc.) ir mokytojams (50 proc.) vertina kaip pakankamus“ („Profesinio orientavimo specialistų veiklos sąlygos ir priemonės“, 2009, p. 5). Kadangi tyrimas apėmė ir PIT, kurie veikia ne bendrojo ugdymo mokyklose, į gebėjimų sąrašą buvo įtrauki ir gebėjimai teikti paslaugas įvairioms kitoms tikslinėms grupėms (migrantams ir kt.). Gebėjimų teikti paslaugas būtent šioms, specifinėms grupėms, vertinimas prasčiausias („Profesinio orientavimo specialistų veiklos sąlygos ir priemonės“, 2009).

Jeigu PIT dirbančių specialistų nuomonė apie jų pačių skirtingoms ugdymo karjerai / profesinio orientavimo paslaugoms teikti būtiną kompetencijų lygį daugmaž aiški, tai visiškai nieko nežinoma apie specialistų, dirbančių mokyklose be PIT, kompetenciją. Mokytojų išmanymas apie mokykloje iš(si)ugdomas būtinas sėkmingai karjeros raidai kompetencijas minimalus.

Apibendrinant: ugdymo karjerai/profesinio orientavimo specialistai iš esmės nerengiami; jų veikla ir atsakomybė teisiškai neregamentuotos. Dauguma PIT darbuotojų neturi specialaus išsilavinimo ugdymo karjerai / profesinio orientavimo paslaugų teikimo srityje. Nepaisant to, kad kvalifikaciją jie tobulina kursuose, nėra iki galo aiškaus atsakymo, ar ji pakankama. Apie specialistus, atsakingus už ugdymo karjerai / profesinio orientavimo veiklą mokyklose be PIT, informacijos nerasta.

Apibendrinant medžiagą apie karjeros konsultantų kvalifikacijos suteikimo ir / ar tobulinimo srityje projektų vykdymo metu sukurtus produktus pažymėtina, kad yra žengti pirmieji žingsniai šioje srityje, tačiau to nepakanka. Siekiant ugdymo karjerai / PO paslaugų kokybės, būtina susirūpinti tais, kurie tas paslaugas teikia – pradedant teisiniu jų kvalifikacijos, pareigų, funkcijų ir kt. reglamentavimu, baigiant visų pedagogikos, psichologijos, socialinės pedagogikos (o gal ir kitų) studijų programas baigusių absolventų nors minimaliu pasirengimu teikti ugdymo karjerai / PO paslaugas. Vadinasi, aukštosios mokyklos privalėtų sudaryti galimybę savo studentams išklaudyti su karjeros paslaugomis susijusį dalyką(us).

Apibendrinant: ugdymo karjerai/ PO specialistai iš esmės nerengiami; jų veikla ir atsakomybė teisiškai neregamentuotos. Dauguma karjeros specialistų (pedagogų) neturi specialaus išsilavinimo ugdymo karjerai / PO paslaugų teikimo srityje. Nepaisant to, kad kvalifikaciją jie tobulina

kursuose, nėra iki galo aiškaus atsakymo, ar ji pakankama. Apie specialistus, atsakingus už ugdymo karjerai / PO veiklą mokyklose, informacijos nerasta.

Lietuvos Respublikos dokumentuose įvardijama būtinybė sukurti efektyvią PO sistemą, didinti jaunimo ir suaugusiųjų profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų prieinamumą, sukurti naujas informavimo ir konsultavimo paslaugas. Profesinis informavimas, konsultavimas ir orientavimas įvardijami kaip esminės užimtumo rėmimo paslaugos, kurių tikslas – siekti visiško gyventojų užimtumo, mažinti jų socialinę atskirtį ir stiprinti socialinę sanglaudą (Lietuvos Respublikos skurdo mažinimo strategijos įgyvendinimo 2002–2004 m. programa, 2002; Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2009). Lietuvos Respublikos dokumentuose PO paslaugos įvardijamos kaip švietimo pagalbos komponentai (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, 2011) ir viena iš profesinio mokymo sistemos dalių (Profesinio mokymo įstatymas, 2007). Didinant PO paslaugų prieinamumą labai svarbus yra PO paslaugų teikėjų, jų funkcijų ir atsakomybių švietimo ir darbo rinkos institucijose reglamentavimas, jų kompetencijų ir rengimo principų apibrėžimas (Profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo tvarkos reikalavimų aprašas, 2005; Profesijos informavimo standartas, 2007; Profesijos konsultanto profesijos standartas, 2008). 1998 m. sausio 8 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 10 „Dėl jaunimo profesinio orientavimo ir integravimo į darbo rinką priemonių“. LR švietimo ir mokslo ministro ir LR socialinės apsaugos ir darbo ministro 2003 m. lapkričio 19 d. įsakymu Nr. ISAK-1635/A1-180 „Dėl profesinio orientavimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ buvo patvirtinta PO strategija. Pagal šį dokumentą, PO strategijos pagrindinis tikslas - sukurti aplinką profesinio orientavimo sistemai bei paslaugų plėtotei Lietuvoje, atsižvelgiant į šalies ekonominės bei socialinės raidos perspektyvas ir individualius kiekvieno visuomenės nario poreikius (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, 2003). Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio mėn. 3 d. įsakymu Nr. ISAK-2332 patvirtinta Nacionalinė profesinio orientavimo švietimo sistemoje programa (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2007). Tobulinant PO sistemą bei vykdant projektą „Profesinio orientavimo sistemos sukūrimas ir diegimas“ (Nr. ESF-2.4-065), Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. sausio 31 d. įsakymu R1-31 patvirtinta Karjeros planavimo gebėjimų ugdymo C metodika (Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus įsakymas, 2008). Remiantis profesinio informavimo standartu, išskirta daugiau nei 20 profesinio informavimo tikslinių grupių (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas, 2007). Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras nuo 2010 m. gegužės 3 d. vykdo projektą „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme (I

etapas)“ Nr. VP1-2.3-ŠMM-01-V-01-002 pagal 2007-2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos 2 prioriteto „Mokymasis visą gyvenimą“ VP1-2.3-ŠMM-01-V priemonę „Profesinio orientavimo sistemos veiklos tobulinimas ir plėtra“. Projekto tikslas – siekti Nacionalinės profesinio orientavimo sistemos plėtros ir dermės, užtikrinant ugdymo karjerai tęstinumą ir prieinamumą bei lygias galimybes visiems švietimo sistemos dalyviams.

Viena pagrindinių projekto „Ugdymo karjerai ir stebėsenos modelių sukūrimas ir plėtra bendrajame lavinime ir profesiniame mokyme“ veiklų – Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelio sukūrimas ir jo įdiegimas bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo įstaigose; siekiama modernizuoti profesinio orientavimo: ugdymo karjerai, profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams; sukurti ir įdiegti ugdymo karjerai stebėsenos sistemą, užtikrinančią kokybišką ir efektyvų ugdymo karjerai paslaugų teikimą bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose. Projekto tikslams pasiekti yra numatytos priemonės: sukurti ir įdiegti bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai modelį, užtikrinantį, maksimalų prieinamumą visiems bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų mokiniams; sukurti ugdymo karjerai stebėsenos sistemą; parengti bendrojo ugdymo mokyklų bei profesinio mokymo įstaigų mokinių ugdymo karjerai programą, metodinę medžiagą ir metodines priemones; parengti mokymo programas ir metodikas bendrojo ugdymo mokyklose bei profesinio mokymo įstaigose dirbsiantiems karjeros veiklų koordinatoriai, mokyklų psychologams; apmokyti bendrojo ugdymo mokyklose bei profesinio mokymo įstaigose dirbsiančius karjeros veiklų koordinatoriai, mokyklų psychologus; aprūpinti mokyklose dirbančius psichologus asmenybės psichologinių tyrimų, profesinių interesų nustatymo metodikomis; sukurti mokinių ugdymo karjerai informacinę sistemą MUKIS, orientuotą į informacijos sklaidą ir tikslinių grupių (mokinių, karjeros veiklų koordinatoriai, konsultantų, kitų pedagogų, tėvų, neformalaus ugdymo specialistų bei darbo pasaulio atstovų) bendradarbiavimą; atnaujinti atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) aprašų standartą; papildyti atvirą informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemą (AIKOS): remiantis aprašų standartu, parengti dalį trūkstamų aprašų, sukurti profesijas pristatančius ir populiarinančius filmus, profesijas iliustruojančias nuotraukas; finansuoti bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų karjeros veiklų koordinatoriai veiklą. Projekto įgyvendinimo metu nuo 2012 m. rudens Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose mokiniams bus teikiamos sistemingos, kokybiškos ir inovatyvios ugdymo karjerai paslaugos. Šias paslaugas teiks už ugdymą karjerai atsakingi mokyklos švietimo pagalbos specialistai – karjeros veiklų koordinatoriai, mokyklų psichologai, iš išorės talkinantys konsultantai. Vyresniųjų klasių mokiniai galės rinktis pasirenkamąjį ugdymo karjerai dalyką. Ugdymo karjerai paslaugos taip pat pasieks

mokinius per integruotas dalyko ir ugdymo karjerai pamokas. Tai skatins mokinių mokymosi motyvaciją, kryptingą profesijos pasirinkimą bei ateityje užtikrins konkurencingumą darbo rinkoje.

PO vykdo platus įvairių institucijų tinklas. Siekiant jų veiksmų darnos, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymu Nr. V- 1090/A1-314 patvirtintas Profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašas. Juo reglamentuojama PO vykdymo bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose ir kitose švietimo įstaigose (išskyrus aukštąsias mokyklas), profesinio orientavimo centruose, darbo biržose ir kitose institucijose tvarka (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas, 2012).

Apibendrinus tai, kas buvo aprašyta aukščiau, galima teigti, kad šiuo metu veikianti teisinė normatyvinė bazė sudaro teorines prielaidas PO sistemos funkcionavimui bei PO karjeros specialisto (pedagogo) etato įvedimui.

Išvados

1. Teisinių dokumentų PO klausimais apžvalga, institucijų internetinių portalų turinio bei mokslinės literatūros analizė parodė, kad Lietuvoje sudarytos teisinės normatyvinės prielaidos nuosekliai plėtoti PO paslaugas, orientuojamasi į šių paslaugų efektyvumo ir prieinamumo didinimą, tobulinant ir plečiant šių paslaugų infrastruktūros ir specialistų, tarp jų ir karjeros specialisto (pedagogo), tinklą visais lygmenimis. Tačiau trūksta sėkmingo įgyvendinimo.
2. Profesinis orientavimas ir konsultavimas, profesinės karjeros planavimas, jos įgyvendinimas yra labai reikšmingi jaunimo socialinei integracijai darbo pasaulyje.
3. Karjeros specialisto (pedagogo) veikla PO sistemoje yra pačios sistemos ir jos struktūrinių elementų sąveikos rezultatas.
4. Ugdymo įstaigose specialistų ugdymo karjerai / PO paslaugas dažnai teikia mokytojai ar dėstytojai, kurių pagrindinė funkcija nėra ugdymas karjerai.
5. Būtina suderinta visų PO užsiimančių institucijų veikla šalies lygmeniu.
6. Būtina parengti PO karjeros specialistų (pedagogų) pareiginę instrukciją.
7. Būtina parengti PO karjeros specialistų (pedagogų) kvalifikacijos tobulinimo programas ir nuosekliai jas įgyvendinti ugdant karjeros specialistų

(pedagogų) profesionalumą (problemos diagnostika, analizė, tinkamo sprendimo radimas, atitinkamų priemonių įgyvendinimas).

8. Būtina suvokti ryšį tarp karjeros projektavimui keliamų reikalavimų ir to, kaip tie reikalavimai įvykdomi. Kokybė turi būti matuojama kriterijais, kuriuos turi apibrėžti visi karjeros projektavimo proceso dalyviai.
9. PO karjeros specialistas (pedagogas) privalo siekti padėti jaunimui formuoti teigiamas nuostatas į mokymąsi, profesijos pasirinkimą, vėliau aktyvią darbo paiešką, motyvuoti aktyviai ir atsakingai planuoti savo profesinę karjerą bei, prisitaikant prie darbo rinkos pokyčių, sėkmingai integruotis užimtumo pasaulyje.
10. Profesinės karjeros projektavimas, prasidedantis bendrojo ugdymo mokykloje mokymosi profilio pasirinkimu, turėtų tęstis profesinio rengimo įstaigoje, nuolat tikrinant ir vertinant savo pasirinkimą ir nesibaigti žmogui įsidarbinus. Toliau karjera turėtų būti projektuojama renkantis kvalifikacijos tobulinimo būdus, įgyjant naujų darbui reikalingų įgūdžių ir gebėjimų, o prireikus - persikvalifikuojant ir įgyjant naują profesiją.
11. Į PO veiklas būtina įtraukti Ūkio ministeriją.
12. Siekiant jaunuolių sėkmingo prisitaikymo šiądieninės besikeičiančios Europos ir Lietuvos darbo rinkoje, reikalingas skirtingų institucijų - privačių valstybinių ir nevyriausybių - pastangos ir bendradarbiavimas.

Teisės aktai, įsakymai, reglamentuojantys PO:

1. Nacionalinė PO švietimo sistemoje programa patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymu Nr. ISAK-2332, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2013 m. birželio 25 d. įsakymo Nr. V-580 redakcija.
2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 144-7430).
3. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2012 m. liepos 4 d. įsakymas Nr. v-1090/a1-314 „Dėl profesinio orientavimo vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2012, Nr. 82-4284).
4. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2012 m. birželio 26 d. įsakymas Nr. V-1043 „Dėl Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro nuostatų“.
5. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. V-1392 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. ISAK-1387 „Dėl vidurinio ugdymo programos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2011, Nr. 97-4599).

6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Švietimo pagalbos įstaigų steigimo, reorganizavimo, likvidavimo ir pertvarkymo kriterijų sąrašo patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 92-4384).
7. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas (Žin., 2011, Nr. 86-4142).
8. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2011, Nr. 38-1804).
9. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. rugpjūčio 24 d. įsakymas Nr. V-1418 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2003 m. spalio 9 d. įsakymo Nr. ĮSAK-1407 „Dėl pareigybių, kurias atliekant darbas yra laikomas pedagoginiu, sąrašo patvirtinimo“ papildymo“ (Žin., 2010, Nr. 101-5231).
10. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 2, 4, 8, 24, 25, 26, 28, 32, 35 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas (Žin., 2010, Nr. 71-3552).
11. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2010 m. birželio 4 d. įsakymas Nr. A1-217 „Dėl Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pavadinimo pakeitimo ir nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2010, Nr. 68-3421).
12. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas (Žin., 2009, Nr. 54-2140).
13. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas (Žin., 2009, Nr. 86-3638)
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. ISAK-643 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. ISAK-2332 „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 42-1629).
15. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. sausio 23 d. įsakymas Nr. ISAK-153 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2006 m. gegužės 10 d. įsakymo Nr. ISAK 879 „Dėl Atviros informavimo, konsultavimo ir orientavimo sistemos (AIKOS) nuostatų ir duomenų saugos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2009, Nr. 12-486).
16. *Teisės aktų naudojimo metodinės rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2009 m. balandžio 23 d. įsakymu Nr. R1-227.*
17. *Profesinio informavimo informacijos sklaidos metodinės rekomendacijos, patvirtintos Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2009 m. birželio 23 d. įsakymu Nr. R1-227.*
18. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. gruodžio 4 d. įsakymas Nr. ISAK-3331 „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2007 m. gruodžio 3 d. įsakymo Nr. ISAK-2332 „Dėl nacionalinės profesinio orientavimo švietimo sistemoje programos patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 143-5731).
19. Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. lapkričio 21 d. rezoliucija „Geresnis orientavimo visą gyvenimą integravimas į švietimo ir mokymosi visą gyvenimą strategijas“ (2008/C319/02).
20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. spalio 15 d. įsakymas Nr. ISAK-2795/A1-347 „Dėl švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymo Nr. ISAK-433/A1-83 „Dėl mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategijos ir jos įgyvendinimo veiksmų plano tvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2008, Nr. 122-4647).
21. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 2008, Nr. 113-4290, atitaisymas skelbtas: Žin., 2011, Nr. 45).

22. *Profesinio informavimo taškų vidaus audito bendrasis reglamentas, patvirtintas Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. rugsėjo 15 d. įsakymu Nr.R1-299.*
23. *Profesinio informavimo taškų akreditavimo tvarkos aprašas, patvirtintas Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. birželio 13 d. įsakymu Nr.R1-239.*
24. *Profesinio informavimo taškų bendrieji nuostatai, patvirtinti Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. birželio 13 d. įsakymu Nr.R1-239.*
25. *Konsultantų mokymo programa, skirta dirbti su profesinio orientavimo programomis asmenims „iškritusiems“ iš bendrojo lavinimo mokyklų, kitų mokymo institucijų, „Aktyvi pozicija karjeros planavime“, kodas 696131013, patvirtinta Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr. V(6)-73, suderinta su Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru.*
26. *Profesijos konsultanto profesijos standartas, patvirtinta Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V(4)-26.*
27. *Profesijos konsultanto rengimo standartas, patvirtinta Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V(4)-26.*
28. *Profesinio konsultavimo metodinės rekomendacijos profesijos konsultantams, patvirtintos Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V(4)-26.*
29. *Profesijos konsultantų kvalifikacijos tobulinimo poreikių nustatymo metodika, patvirtinta Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V(4)-26.*
30. *Profesinio konsultavimo specialistų kvalifikacijos tobulinimo programa, patvirtinta Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnybos direktoriaus 2008 m. vasario 11 d. įsakymu Nr. V(4)-26.*
31. *Profesinio informavimo ir profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo nuotolinio mokymo programa ir Profesinio informavimo ir profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo nuotolinio mokymo metodika, patvirtintos Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. sausio 31 d. įsakymu Nr.R1-32.*
32. *Profesinio informavimo taškų audito ir akreditavimo mokymo programa ir Profesinio informavimo taškų audito ir akreditavimo metodika, patvirtintos Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. sausio 31 d. įsakymu Nr.R1-32.*
33. *Profesinės karjeros planavimo gebėjimų ugdymo C metodika, patvirtinta Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. sausio 31 d. įsakymu Nr.R1-30.*
34. *Profesinio informavimo mokymo programa, profesinio informavimo A ir B metodikos, patvirtintos Lietuvos mokinių informavimo ir techninės kūrybos centro direktoriaus 2008 m. sausio 31 d. įsakymu Nr.R1-29.*
35. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. rugpjūčio 20 d. įsakymas Nr. ISAK-2404/A1-284 „Dėl švietimo ir mokslo ministro ir socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. ISAK-2422/A1-341 „Dėl Lietuvos profesinio orientavimo tarybos sudėties ir jos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.*
36. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. ISAK-715 „Dėl mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimo 14-19 metų mokiniams modelio aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2008; Nr. 35-1260).*
37. *Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas(Žin.,1997,Nr.98-2478,2007, Nr. 43-1627).*

38. Mokymosi visą gyvenimą užtikrinimo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2004 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. ISAK-433/A1-83 (Žin., 2004, Nr. 56-1957; 2008, Nr. 122-4647).

LIETUVOS MOKINIŲ NEFORMALIOJO ŠVIETIMO CENTRAS PROJEKTAS "UGDYMO KARJERAI IR STEBĖSENOS MODELIŲ SUKŪRIMAS IR PLĖTRA BENDRAJAME LAVINIME IR PROFESINIAME MOKYME"

NR. VPI-2.3-ŠMM-01-V-01-002

KARJEROS SPECIALISTO (PEDAGOGO) KOMPETENCIJOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Karjeros specialisto (pedagogo) kompetencijos aprašas (toliau – Aprašas) reglamentuoja karjeros specialisto (pedagogo) profesinės veiklas pagal **profesinio informavimo, profesinio konsultavimo ir ugdymo karjerai** kompetencijų grupes, kompetencijas, gebėjimus.
2. Aprašo paskirtis – nustatyti vienodus karjeros specialisto (pedagogo) rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo kriterijus, reikalingus profesinėje veikloje.
3. Apraše vartojamos sąvokos atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2011, Nr. 38-1804) ir kituose teisiniuose dokumentuose vartojamas sąvokas.
4. Karjeros specialisto (pedagogo) kompetencijos apima bendrakultūrinę, bendrąsias ir specialiąsias kompetencijas.

II. KARJEROS SPECIALISTO (PEDAGOGO) BENDRAKULTŪRINĖ KOMPETENCIJA

5. Karjeros specialisto (pedagogo) bendrakultūrinę kompetenciją sudaro nuostata, mokėjimas ir sugebėjimas:
 - 5.1. gerbti ugdytinių socialinį, kultūrinį, kalbinį ir etninį tapatumą;
 - 5.2. vadovautis šiuolaikine švietimo paskirties samprata;
 - 5.3. dalyvauti visuomenės ir švietimo kaitos procesuose naudojant naujų technologijų pasiekimus ir atliepti modernėjančios visuomenės iššūkius;
 - 5.4. vertinti namų aplinkos vaidmenį ir šeimos vertybių, kultūrų skirtumus bendraujant su mokiniais ir jų tėvais (globėjais, rūpintojais);
 - 5.5. mokyti mokinius vadovaujantis bendražmogiškomis vertybėmis;
 - 5.6. gebėti pagarbiai ir tolerantiškai užmegzti dialogą su kitų kultūrų atstovais ir spręsti tarpkultūrinio bendravimo problemas.

- informacijos ieškos internete sistemų ir kitų internetinių paslaugų išmanymas/ gebėjimas naudoti informacines technologijas teikiant informaciją, susijusią su švietimu ar profesine veikla (duomenų bazes, kompiuterių programas, internetinius išteklius).
- įgūdžiai tinkamai naudotis priemonėmis ir technikomis/ gebėjimas suteikti pagalbą mokiniui, mokytojui, tėvams naudojantis informacija, susijusia su švietimu ir / ar profesine veikla,
- įgūdžiai naudotis ugdymo karjerai skirtais ištekliais.

6.5. Vadybinę organizacinę kompetenciją sudaro nuostata, mokėjimas ir sugebėjimas:

- imlumas naujovėms, atvirumas pokyčiams, veikimas neapibrėžtomis ir nuolat kintančiomis aplinkybėmis,
- gebėjimas formuoti ir valdyti komandas, efektyviai bendradarbiauti dirbant profesionalų komandoje,
- gebėjimas motyvuoti, įkvėpti,
- gebėjimas stebėti kitų veiklą ir teikti grįžtamąjį ryšį,
- gebėjimas planuoti, kurti, ir įgyvendinti programas, skirtas karjeros vystymui(si),
- gebėjimas inicijuoti tyrimus, susijusius su karjeros vystymu(si); interpretuoti tyrimų rezultatus; integruoti tyrimo rezultatus į praktinę ugdymo karjerai veiklą,
- lyderių ugdymo gebėjimas,
- gebėjimas dalyvauti projektų veiklose.

6.6. Socialinę kompetenciją sudaro nuostata, mokėjimas ir sugebėjimas:

- socialinis ir / ar tarpkultūrinis jautrumas,
- gebėjimas atlikti žmogiškųjų ir materialinių išteklių, bendruomenės poreikių analizę,
- remti iniciatyvas, prisidėti prie švietimo sistemos tobulinimo,
- bendradarbiauti su tėvais (globėjais, rūpintojais), vietos bendruomene, verslo organizacijomis, socialiniais, užsienio ir kitais suinteresuotais partneriais,

IV. KARJEROS SPECIALISTO (PEDAGOGO) SPECIALIOSIOS KOMPETENCIJOS

7. Karjeros specialisto (pedagogo) specialiosios kompetencijos:

- **informavimo,**
- **konsultavimo,**
- **karjeros ugdymo.**

7.1. Informavimo kompetenciją sudaro nuostata, mokėjimas ir sugebėjimas:

- įstatymų, susijusių su švietimu, mokymu ir darbu, išmanymas vietiniu, nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu,

8.4. akademinis (aukštesnės pakopos ar kitos krypties, gretutinės, laipsnio nesuteikiančios studijos).
